

## Mensen met een longziekte blijven gezondheidsklachten door luchtvervuiling houden

Annette Scherpenzeel, Marloes Meijer

Mensen met luchtwegaandoeningen zoals astma en COPD lopen nog steeds risico op gezondheidsklachten door luchtverontreiniging, ondanks goede voornemens en getroffen maatregelen om de luchtkwaliteit in Nederland te verbeteren. De Nivel Longmonitor laat zien dat mensen met longklachten geen verbeteringen ervaren en vinden dat de regering hier onvoldoende aan doet. Om de gezondheidsklachten als gevolg van luchtvervuiling te verminderen bij mensen met een longziekte, blijven inspanningen nodig om de uitstoot uit verschillende bronnen, zoals houtstook, vuurwerk en verkeer, te verminderen.

### Streven naar betere luchtkwaliteit

In Nederland hebben naar schatting 517.200 mensen astma en 545.900 mensen COPD: bij elkaar dus ruim een miljoen mensen (Vzinfo, 2021)<sup>1</sup>. Deze chronische luchtwegaandoeningen kunnen verergeren door luchtverontreiniging. Nederland heeft in 2020 het 'Schone Lucht Akkoord' gesloten om de luchtkwaliteit te verbeteren – bijvoorbeeld door gebruik van schone energie en bevordering van duurzaam vervoer – met het uiteindelijke doel om gezondheidsproblemen die verband houden met luchtverontreiniging te verminderen. In de eerste voortgangsrapportage van dit 'Schone Lucht Akkoord', die op 14 maart 2022 naar de Tweede Kamer is gestuurd (Open overheid, 2022), schrijft Staatssecretaris Vivianne Heijnen (Milieu):

*“Deze voortgangsrapportage laat zien dat we tot 52% minder gezondheidsschade kunnen realiseren in 2030. Ik vind dat we daar trots op mogen zijn, maar het valt of staat wel met de daadwerkelijke realisering van nog veel plannen. Daar blijf ik mij voor inzetten, want schone lucht is letterlijk van levensbelang. Daardoor leven mensen langer én in een betere gezondheid.”*

De voortgangsrapportage laat zien dat in de twee voorgaande jaren de emissies en concentraties voor stikstofdioxide en fijnstof een continue dalende trend vertonen. De luchtkwaliteit in Nederland zou hierdoor gemiddeld verbeterd moeten zijn. Toch lopen mensen met luchtwegaandoeningen zoals astma en COPD nog steeds risico op gezondheidsklachten door luchtverontreiniging. In deze factsheet beschrijven we hoe mensen met chronische longziekten de effecten van luchtvervuiling op dit moment ervaren. Op basis van een vragenlijstonderzoek laten we zien hoe vaak zij gezondheidsklachten hebben als gevolg van verschillende bronnen van luchtvervuiling. Ook vergelijken we de resultaten met voorgaande jaren, en bekijken we of mensen zelf verandering gemerkt hebben.

---

<sup>1</sup> Voor astma is hier de zorgprevalentie genomen, voor COPD de jaarprevalentie. Het aantal mensen met astma kan daarom verschillen van publicaties waarin de jaarprevalentie genomen is. Vzinfo geeft aan dat de jaarprevalentie van astma het aantal patiënten waarschijnlijk overschat. Voor meer informatie, zie: [Astma | Leefstijl en geslacht | Volksgezondheid en Zorg \(vzinfo.nl\)](#).

## Al jarenlang gezondheidsklachten door luchtvervuiling

Het Nivel voert, met subsidie van Longfonds, ieder jaar van juli tot augustus de Longmonitor uit onder mensen met longziekten. De Longmonitor bestaat uit een vragenlijst die jaarlijks wordt afgenomen bij een landelijk panel van mensen met astma, COPD en zeldzame longziekten (zie de onderzoeksbeschrijving aan het einde van deze factsheet). De gegevens waarop deze factsheet is gebaseerd zijn in juli en augustus 2022 verzameld in dit panel.

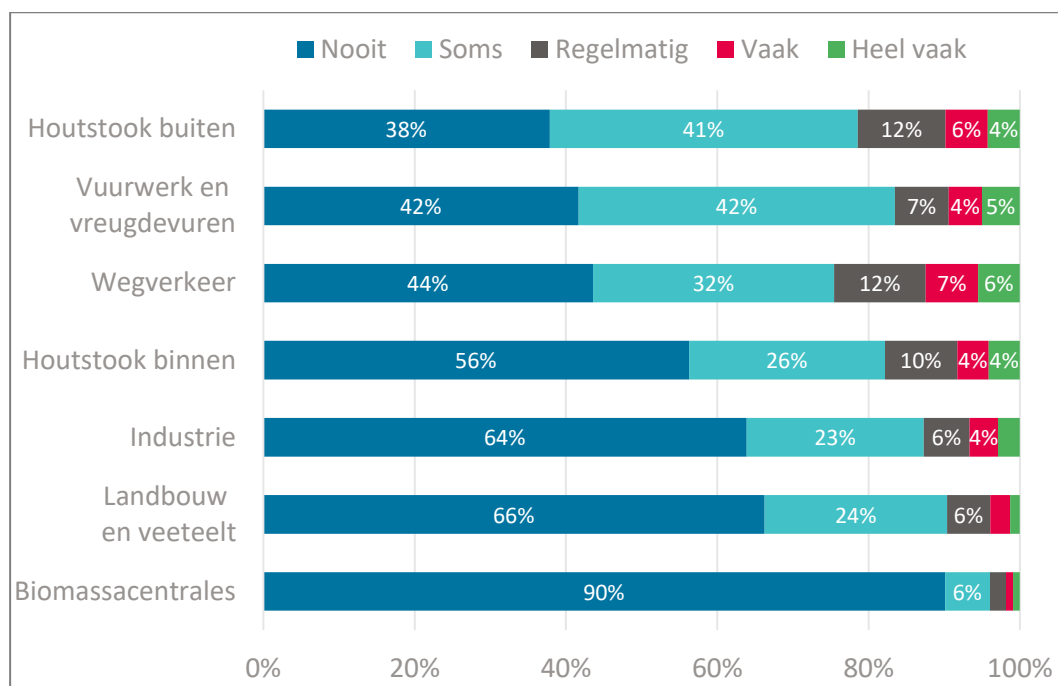
Een belangrijk onderdeel van de Longmonitor is de vraag hoe vaak men in de afgelopen 12 maanden een verergering van gezondheidsklachten heeft ervaren als gevolg van luchtvervuiling. Sinds 2015 vinden we in de Longmonitor steeds weer dat luchtvervuiling bij twee derde of meer van de mensen met een longziekte leidt tot gezondheidsklachten (Jansen, Waverijn & Heijmans, 2015; Heins, Spreeuwenberg, & Heijmans, 2019; Heins & Heijmans, 2020; Horsseisenberg & Heijmans, 2022). Mensen met een longziekte rapporteren klachten zoals kortademigheid, benauwdheid, hoesten, geprikkelde slijmvliezen, en longaanvallen als gevolg van luchtvervuiling. De luchtvervuiling waar mensen met longziekten het meeste last van hebben blijft ook al jaren constant: houtstook, vuurwerk en wegverkeer staan steeds bovenaan in het lijstje van bronnen die klachten veroorzaken. In de Longmonitor van 2022 is dit niet anders, zoals we in de volgende paragraaf zullen laten zien. We hebben in deze Longmonitor daarnaast gevraagd of mensen zélf een toename of afname ervaren van de klachten als gevolg van luchtvervuiling en of ze vinden dat de regering, de gemeente en de provincie genoeg doen om luchtvervuiling te beperken.

## Geen afname klachten door houtstook, vuurwerk en wegverkeer

We hebben mensen eerst gevraagd hoe vaak ze, in de afgelopen 12 maanden, gezondheidsklachten door luchtvervuiling hadden en door welke bronnen van luchtvervuiling. Figuur 1 laat zien dat mensen met een longziekte het vaakst gezondheidsklachten krijgen door houtstook buiten (zoals barbecue en vuurkorven): 41% had hier soms klachten door, 12% regelmatig, 10% vaak of heel vaak. Op de tweede plaats staan vuurwerk en vreugdevuren: 42% had hier soms klachten door, 7% regelmatig, 9% vaak of heel vaak. Op de derde plaats staat wegverkeer: 32% had hier soms klachten door, 12% regelmatig, 13% vaak of heel vaak).

Deze percentages zijn vrijwel hetzelfde als de percentages die in de Longmonitor 2021 voor deze drie bronnen gevonden werden (Horsseisenberg & Heijmans, 2022). Alleen voor vuurwerk en vreugdevuren zien we een heel kleine verschuiving ten opzichte van 2021: zo'n 2% is verschoven van vaak of heel vaak naar regelmatig. Houtstook, vuurwerk en wegverkeer blijven dus een constante bron van gezondheidsklachten bij mensen met longziekten.

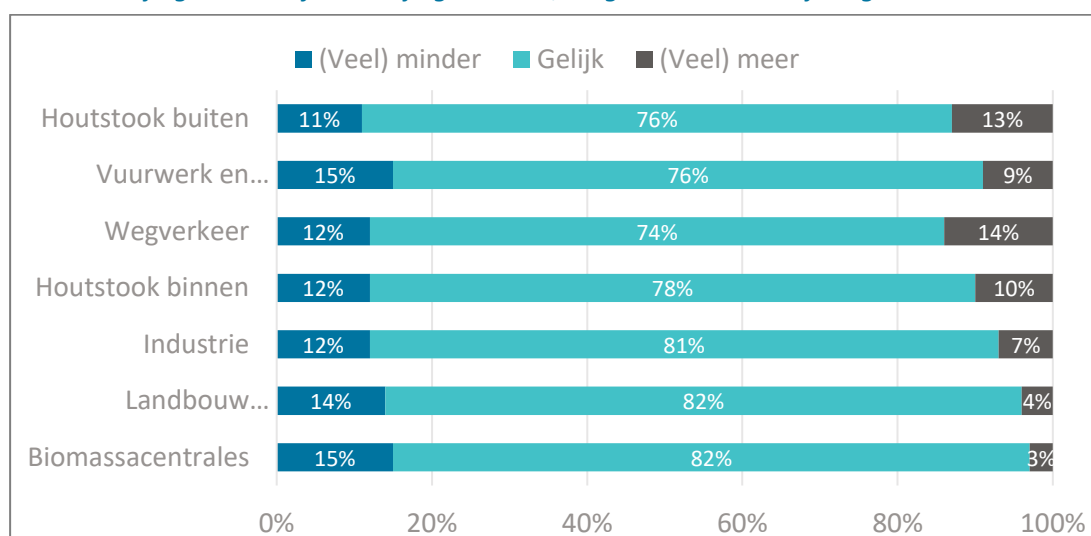
*Figuur 1 Percentage mensen met een longziekte (N = 756 -774 per vraag) dat aangeeft dat een bron van luchtvervuiling bij hen zorgt voor gezondheidsklachten (percentages < 3% worden niet getoond)*



## Veranderingen in klachten in vergelijking met een jaar geleden

In de Longmonitor 2022 is ook gevraagd of mensen zélf vinden dat hun klachten als gevolg van luchtvervuiling zijn veranderd ten opzichte van een jaar geleden. De meerderheid geeft aan dit voor hen gelijk is gebleven (zie figuur 2). Slechts tussen de 11% en 15% geeft aan dat de gezondheidsklachten afgenomen zijn en bij 3% tot 14% zijn ze toegenomen.

*Figuur 2 Percentage mensen met een longziekte (N is tussen 708 en 738 per vraag) dat aangeeft dat de klachten die ze krijgen door een bron van luchtvervuiling minder zijn geworden, gelijk zijn gebleven of meer zijn geworden, vergeleken met een jaar geleden.*



In een open vraag naar de reden voor de afname van klachten door luchtvervuiling, noemt men vooral de tijdelijke effecten van het vuurwerkverbod en de verkeersafname in de Coronatijd. De redenen voor een toename van klachten als gevolg van luchtvervuiling gaan vooral over houtstook: ruim een kwart noemt dit als reden. Men geeft daarbij aan dat houtstook toenam omdat mensen tijdens de coronapandemie vaker thuis waren, omdat de barbecue en vuurkorf vaker gebruikt werden tijdens de warme zomer en omdat de gasprijs steeg. Daarnaast wordt vaak de toename van het verkeer na de coronatijd genoemd als reden voor een toename van klachten. Luchtvervuiling kan ertoe leiden dat mensen met een longziekte meer medicijnen moeten nemen: 16% geeft aan dat dit regelmatig tot heel vaak voorkomt en nog eens 22% geeft aan dat dit soms voorkomt. Ook geeft 7% aan dat een verergering van gezondheidsklachten door luchtvervuiling bij hen wel eens heeft geleid tot ziekenhuisopname in het afgelopen jaar.

## Verhuizen vanwege luchtvervuiling

Voor 15% van de mensen met een longziekte is de luchtkwaliteit in hun woonomgeving ook een reden om weleens te overwegen te verhuizen (11% geeft aan 'eens', 4% 'geheel eens', zie tabel 1). Mensen met astma en mensen met een zeldzame longaandoening denken hier iets vaker aan dan mensen met COPD.

In de voorgaande Longmonitor, die in 2021 is uitgevoerd, is de relatie onderzocht tussen de mate waarin mensen klachten krijgen van luchtvervuiling en woonomgeving. Hoe vaak mensen klachten kregen van verschillende bronnen van luchtvervuiling bleek te variëren per provincie en was gerelateerd aan de stedelijkheid van de woonomgeving. Klachten door luchtvervuiling als gevolg van landbouwactiviteiten kwamen bijvoorbeeld meer voor bij mensen die in een dorp of op het platteland wonen, terwijl klachten door luchtvervuiling als gevolg van wegverkeer en vuurwerk vaker genoemd werden door mensen die in de stad of aan de rand van een stad wonen (Horsseleberg & Heijmans, 2022).

*Tabel 1 Percentage mensen met een longziekte dat weleens overweegt te verhuizen vanwege de luchtkwaliteit (binnen de hoofdgroepen van longaandoeningen)*

Ik overweeg weleens te verhuizen vanwege de slechte luchtkwaliteit in mijn woonomgeving	COPD N=234	Astma N=299	Zeldzame aandoening N=247	Totaal N=780
Geheel mee oneens	57% (134)	45% (136)*	46% (114)*	49% (384)
Mee oneens	15% (34)	25% (75)*	22% (54)*	21% (163)
Geen mening	18% (42)	12% (37)*	15% (36)*	15% (115)
Mee eens	9% (20)	12% (37)*	12% (29)*	11% (86)
Geheel mee eens	2% (4)	5% (14)*	6% (14)*	4% (32)

\* = Significant verschillend van het percentage in de COPD groep.

## Inspanningen van regering, provincie en gemeente krijgen een onvoldoende van mensen met een longziekte

Mensen met longziekten blijven dus veel gezondheidsklachten houden door luchtvervuiling. De meesten van hen merken ook dat er geen verbetering is ten opzichte van een jaar geleden. Vinden zij dat de overheid meer kan doen om de luchtkwaliteit te verbeteren? Ook in de voorgaande jaren werd deze vraag gesteld. In de Longmonitor van 2018 bleek al dat veel mensen met longziekten

vinden dat de overheid maatregelen zou moeten nemen om de luchtkwaliteit te verbeteren en dat Longfonds zich vooral hard zou kunnen maken voor het invoeren van beleid gericht op minder luchtvervuiling door wegverkeer, houtstook, industrie en vuurwerk (Heins, Spreeuwenberg & Heijmans, 2019). Ook in de Longmonitor van 2021 vond 68% van de ondervraagden dat gemeenten zich meer zouden moeten inspannen om de luchtkwaliteit te verbeteren (Horsseleberg & Heijmans, 2022).

In de afgelopen jaren zijn allerlei maatregelen genomen, op nationaal niveau – denk aan het invoeren van strengere emissienormen voor voertuigen en het stimuleren van schone voertuigen zoals elektrische auto's – en op provinciaal en gemeentelijk niveau – denk aan het instellen van milieuzones voor auto's, het ontwikkelen van schoon openbaar vervoer en het gebruiken van schone energie in gebouwen.

In de Longmonitor van 2022 hebben we mensen gevraagd om een cijfer tussen 1 en 10 te geven aan de inspanningen van de regering, de provincie en de gemeente om de luchtkwaliteit te verbeteren. Opvallend was dat een relatief hoog percentage mensen op deze vragen 'weet niet' antwoordde, met name op de vragen over de provincie en de gemeente (tussen 15% en 32%, zie tabel 2). Dit kan erop duiden dat maatregelen die op provinciaal en lokaal niveau genomen worden niet zo bekend of zichtbaar zijn bij het publiek. De mensen die wel een cijfer invulden, gaven gemiddeld een onvoldoende aan alle drie de overheden: zowel de regering, de provincie, als de gemeente krijgen gemiddeld ongeveer een 4,5.

*Tabel 2 Beoordeling van de inspanning van regering, provincie en gemeente om de luchtkwaliteit te verbeteren (Op schaal van 1 =helemaal niets, tot 10 = heel erg veel)*

Hoeveel doet de ... om voor een betere luchtkwaliteit te zorgen, naar uw mening?	Gemiddeld cijfer (st.dev) (N)	% weet niet
regering	4,5 (2,1) (N=654)	15%
provincie	4,4 (2,1) (N=525)	32%
gemeente	4,6 (2,2) (N=543)	30%

## Conclusie

In de Longmonitor geven mensen met een longziekte al vele jaren aan dat de luchtkwaliteit in Nederland hun gezondheidsklachten verergert. Ook in 2022 merken zij dat dit kan leiden tot meer medicijngebruik en in enkele gevallen zelfs tot ziekenhuisopnamen. Een kwart van de mensen met astma overweegt weleens te verhuizen vanwege de luchtvervuiling. Het percentage mensen dat aangeeft meer gezondheidsklachten door luchtvervuiling te krijgen is niet veranderd in de afgelopen jaren. De resultaten laten zien dat de bronnen waar mensen met een longziekte het vaakst last van hebben door de jaren heen dezelfde zijn: net als in voorgaande jaren waren dat in 2022 houtstook, vuurwerk en vreugdevuren en wegverkeer. De overgrote meerderheid van de mensen met een longziekte merkt op dat zij geen verandering ervaren in hun gezondheidsklachten als gevolg van luchtvervuiling. De inspanningen van de regering, provincie en gemeente om de luchtkwaliteit te verbeteren worden dan ook als onvoldoende beoordeeld. Ook blijkt uit de cijfers dat maatregelen op provinciaal en gemeentelijk niveau bij veel mensen niet bekend zijn en daardoor niet door hen beoordeeld kunnen worden.

Om de gezondheidsklachten te verminderen die mensen met chronische longziekten ervaren als gevolg van luchtvervuiling blijven inspanningen nodig om de uitstoot uit verschillende bronnen, zoals houtstook, vuurwerk en verkeer, te verminderen.

---

## Het onderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd onder leden van de Longmonitor van het Nivel waar mensen met een medische diagnose astma en/of COPD en mensen met een zeldzame longziekte aan deelnemen. De monitor bestaat momenteel uit circa 900 zelfstandig wonende mensen met een longziekte van 15 jaar of ouder. Mensen met astma en/of COPD worden geworven via aselecte steekproeven van huisartsenpraktijken verspreid door heel Nederland. Door de wijze van steekproeftrekking en de toegepaste selectiecriteria geldt het panel als representatief voor de zelfstandig woonachtige groep mensen met astma en/of COPD van 15 jaar en ouder in Nederland. Mensen met een of meer zeldzame longziekte(n) stromen vooral in via patiëntenorganisaties.

De Longmonitor wordt sinds 2001 uitgevoerd door het Nivel met subsidie van Longfonds, met als doel inzicht te geven in de situatie van mensen met een of meer longziekte(n) in Nederland. De monitor maakt deel uit van het grotere Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten van het Nivel .

De gegevens voor dit onderzoek zijn verzameld in juli en augustus 2022. De vragenlijst is in totaal door 881 mensen ingevuld, 249 mensen met COPD, 335 mensen met astma en 297 met zeldzame longziekten. Daarvan waren in totaal 617 mensen lid van het panel en 264 lid van patiëntenverenigingen voor zeldzame longziekten die geen deel uitmaken van de monitor maar wel eenmalig de vragenlijst invulden.

## Meer weten

Het Nivel levert de kennis om de gezondheidszorg in Nederland beter te maken. Dat doen we met hoogwaardig, betrouwbaar en onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek naar thema's met een groot maatschappelijk belang. 'Kennis voor betere zorg' is onze missie. Alle onderzoeken publiceert het Nivel openbaar. U vindt deze publicatie en alle andere Nivel-publicaties op [www.nivel.nl/publicaties](http://www.nivel.nl/publicaties). Meer informatie over de Longmonitor: ga naar [www.nivel.nl/longmonitor](http://www.nivel.nl/longmonitor) of e-mail naar [senior onderzoeker Anette Scherpenzeel](mailto:senioronderzoeker@nivel.nl).

## Titelgegevens van deze publicatie

De gegevens uit deze publicatie mogen met de volgende bronvermelding worden gebruikt: Scherpenzeel, A., Meijer, M. Mensen met een longziekte blijven gezondheidsklachten door luchtvervuiling houden. Monitor Zorg- en Leefsituatie van mensen met een Longziekte. Utrecht: Nivel, 2023.

---

## Literatuur

Heins, M., & Heijmans, M. (2020). Luchtvervuiling verergert gezondheidsklachten bij mensen met een longziekte. Utrecht: Nivel, 2020.

Heins, M.J., Spreeuwenberg, P., & Heijmans, M. (2019). Leven met een longziekte in Nederland: cijfers en trends over de zorg- en leefsituatie van mensen met een longziekte 2018. Utrecht: Nivel, 2019.

Horsseisenberg, M., & Heijmans, M. (2022). Verbeteren luchtkwaliteit kan luchtwegklachten van mensen met een longziekte aanzienlijk verminderen. Utrecht: Nivel, 2022.

Jansen, D., Waverijn, G., & Heijmans, M. (2015). Luchtvervuiling, bron van problemen voor mensen met astma en COPD. [www.nivel.nl](http://www.nivel.nl): NIVEL, 2015.

Open overheid (2022). De voortgangsmeting van het Schone Lucht Akkoord.

<https://open.overheid.nl/repository/ronl-0f0b5041db39bea344e624075bc72acd6e042c0a/1/pdf/de-voortgangsmeting-van-het-schone-lucht-akkoord.pdf>. Geraadpleegd op 25 januari 2023.

Vzinfo (2021). <https://www.vzinfo.nl/astma> en <https://www.vzinfo.nl/copd>, geraadpleegd op 8 februari 2023.